د بشري حقونو د مدافعينو، خبريالانو او د رسنيو د کارکوونکو وژنه

۲۰۱۸-۲۰۲۱

د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو مرستندویه پلاوی

فبروری ۲۰۲۱

د راپور لنډیز

د ۲۰۲۰ کال په پای کې د بشري حقونو د مدافعینو، خبریالانو او د رسنیو د کارکوونکو، قاضیانو، څارنوالانو، دیني عالمانو، روغتیايي کارکوونکو، سیاسي شنونکو، ملکي کارکوونکو او نور ملکي کسانو هدفي وژنې زیاتې شوې. د افغانستان د سولې د خبرو د پیل کیدو وروسته، د ۲۰۲۰ کال د سپتمبر ۱۲ نېټه، ۱۱ تنه د بشري حقونو مدافعین او خبریالان وژل شوي دي. دغې پدیدې پر مدني ټولنو باندې ډارونکې اغیزه پرېښوده چې له امله یې زیات شمېر د بشري حقونو مدافعین، خبریالان او د رسنیو کارکوونکي په دې لټه کې شول چې خپل هیواد افغانستان پرېږدي. د دې اغېزې د افغانستان پر خلکو او ټولنو باندې ورانونکې دي – یاد مرګ ژوبلې د بشري حقونو د مدافعینو او خبریالانو شمېر کم کړی، او د ناامنۍ او تاوتریخوالي ګواښ ددې سبب شو چې یو شمېر هغه څان – سانسوري او یو شمېر نور یې هیواد پرېښودلو ته اړ کړې. دغه پدیده په داسې یو وخت کې واقع شوه چې فعال، ګډونکونکې او ننګونکې کسانو ته خورا اړتیا وه؛ دغه پدیده د ټولنې ګوټ ګوټ ته د انګازې ډک پیغام استوي، او د سولې لپاره هڅو کې د خلکو باور او هېله کموي.

په افغانستان کې د بشري حقونو مدافعین، خبریالان او د رسنیو کارکوونکې، د خپل کار د ماهیت له امله، د زیاتو کلونو راهیسې د زیات شمېر بیلابیل خطرونو سره مخ دي. د افغانستان ولس ته پر وخت معلومات وړاندې او یو لړ مسایل افشا کول (د نړیوال بشرپالنې قانون او د بشري حقونو د قانون څخه د سرغړونې په ګډون)، هغه مسایل دي چې دوی یې د سترو ګواښونو، ارعاب، څورونې، ځار او په خپل سر توقیف سره مخ کړي دي. په تېرو میاشتو کې، په افغانستان کې یو لړ عمدي، له مخکې پلان شوي او قصدي هدفي پېښې د بشري حقونو د مدافعینو، خبریالانو او د رسنیو کارکوونکو په وړاندې ثبت شوې، چې په روښانه ډول هدف یې دا و چې د ځانګړې کسانو په وژلو سره د دوی غږ خاموشه کړي او په ورته وخت کې په پراخه پیمانه ټولنې ته ډارونکی پیغام واستوي.

د یوناما دغه ځانګړی راپور د بشري حقونو د مدافعینو، خبریالانو او د رسنیو کارکوونکو د وژنو اړوند معلومات او رجحانات (رَوَندُونه) تجزیه او تحلیلوي چې د ۲۰۱۸ کال د جنورۍ د ۱ نېټې څخه بیا د ۲۰۲۱ کال د جنورۍ تر ۳۱ نېټې په موده کې ترسره شوي دي. د دغه راپور موندنې څرګندوي چې په ۲۰۱۸ کال کې د بشري حقونو د مدافعینو، خبریالانو او د رسنیو کارکوونکو په منځ کې د تلفاتو اصلي سرچینه د داعش ډلې د خراسان څانګې له خوا تر سره شوي بریدونه وو چې په هغه کې په لاس جوړ چاودیدونکې توکې په دې موخه کارول کیدل چې د تلفاتو کچه زیاته کړې، که څه هم دا ډول بریدونه هرومرو د بشري حقونو د مدافعینو او یا خبریالانو د په نښه کولو لپاره نه وو. هغه مهال تر ټولو ستر ګواښ د په نښه شوو کسانو سره د کار کولو او یا د هغوی په اړوند د راپور جوړولو پر مهال په ناځاپي ډول سره زیان لیدل وي. په ۲۰۱۹ کال کې د تلفاتو کچه راټېټه شوه، که څه هم هدفي وژنې په پراخه کچه د یو عام تاکتیک په ډول پاتې وې.

په ۲۰۲۰ کال کې دغه لړۍ دوام وموند او د کال په اخرو میاشتو کې، د افغان سولې د خبرو د پیل څخه وروسته، خپل نهايي کچې ته ورسیدل. د بشري حقونو مدافعین او خبریالان په ۲۰۱۸ کال کې د ملکي کسانو په وړاندې د بریدونو له امله په

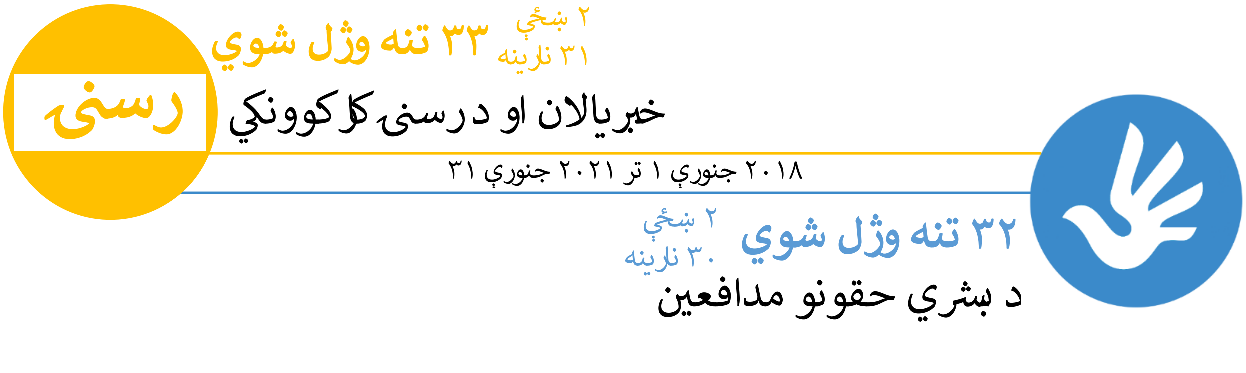

سترو تلفاتو لرونکو بریدونو کې په غیرمستقیم ډول اغیزمن کیدل، خو د مشاهدې وړ بدلون دا دی چې اوس پکې انفرادي کسان په عمدي، له مخکې پلان شوي او قصدي ډول په نښه کیږي (په ځانګړې ډول د ۲۰۲۰ کال په اخري دریو میاشتو

کې)، چې دا یوه ستره اندېښنه ده. همدغه راز، د مخکنۍ کلونو په توپیر، په ۲۰۲۰ کال کې د بشري حقونو د مدافعینو او خبریالانو[1] په وړاندې چې په قصدي ډول په نښه شوي وو، هیڅ یوې ډلې هم د دغو بریدونو مسولیت په غاړه وانخیست او یا یې تایید نکړ. د ۲۰۲۰ کال د سولې د خبرو اترو په رڼا کې د مثبتو هیلو پر ځای د بشري حقونو د مدافعینو، خبریالانو او د رسنیو کارکوونکو لپاره د زیات ډار سره پای ته ورسید چې د مدني ټولنو او رسنیو انعطاف یې نور هم د ننګونو سره مخ کړ.

یو زیات شمېر د بشري حقونو مدافعین، خبریالان او د رسنیو کارکوونکي د افغانستان څخه ووتل، نور هم په دغه لټه کې دي. د ۲۰۲۱ کال د جنوري په میاشت کې، د افغانستان د بشري حقونو د مدافعینو کمېټې د ګواښ سره مخامخ د بشري حقونو د مدافعینو څخه د ملاتړ لپاره ۳۱ نوي غوښتن لیکونه تر لاسه کړي چې له هغو څخه لس تنه یې ښځې دي. دغه شمېره د ۲۰۲۰ کال د سپتمبر څخه بیا د دسمبر تر میاشتې پورې چې په هغه کې یوازې اووه غوښتن لیکونه تر لاسه شوي وو، یو چټک زیاتوالي په ګوته کوي. د بشري حقونو د ښځینه مدافعینو او ښځینه خبریالانو وضعیت د ځانګړې اندېښنې وړ په توګه پاتې دی.

د قربانیانو پر بنسټ کلنۍ مقایسه
۲۰۱۸ جنوري ۱ تر ۲۰۲۱ جنوري ۳۱

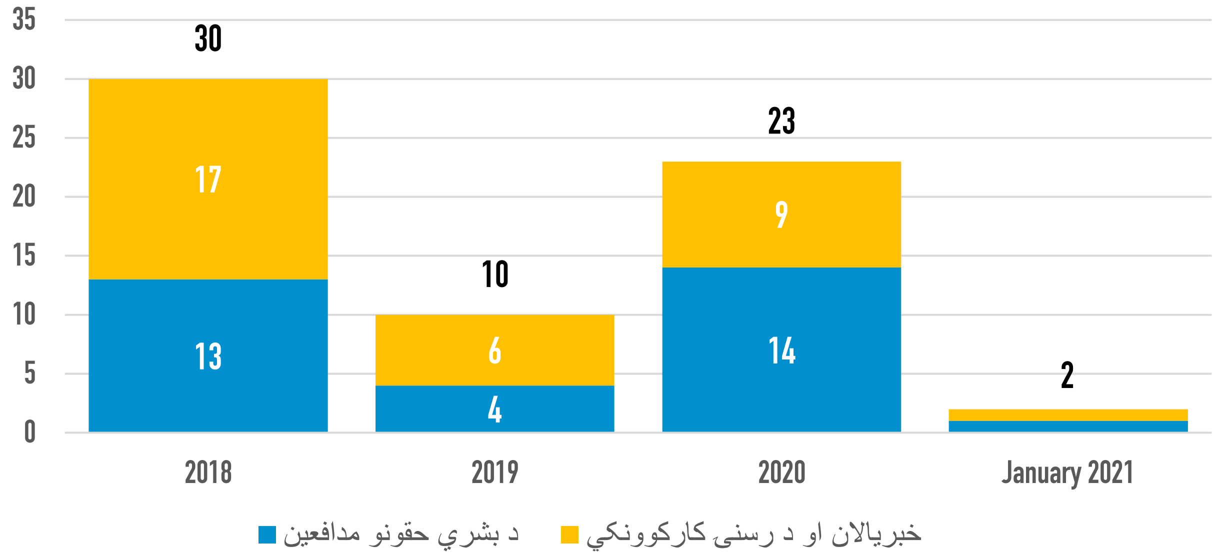

۲۰۱۸

د ۲۰۱۸ کال په افغانستان کې د بشري حقونو د مدافعینو، خبریالانو او د رسنیو کارکوونکو لپاره له ګواښه څخه ډک یو کال و، چې په هغه کې ۱۳ تنه د بشري حقونو مدافعین، ۱۷ خبریالان او د رسنیو کارکوونکي ووژل شول (په ځانګړي ډول د اپریل په ۳۰ نېټه، ۹ تنه خبریالان په یوه برید کې ووژل شول). د بشري حقونو ۱۳ تنه مدافعین چې په ۲۰۱۸ کال کې وژل شوي دي، ۱۱ تنه یې د داعش ډلې د خراسان څانګې د غړو په بریدونو کې وژل شوي چې په هغو کې د دوی د دفترونو او یا سازمانونو په وړاندې او یا په عامه مزدحم ځایونو کې په لاس جوړ چاودیدونکې توکي (په لاس جوړ چاودیدونکې توکي، چې

---

[1] یوناما یادونه کوي چې په دې ورستیو کې د ځینو پیښو مسولیت د طالبانو په ګډون هیڅ یوې ډلې په غاړه ندی اخیستی. د افغانستان حکومت راپور ورکړی چې د یو لړ بریدونو په اړوند نیول شوي کسان د طالبانو په ګډون د دولت ضد عناصرو سره اړیکې لري. د ۲۰۲۱ کال د جنوري په ۱، په کابل کې ۱۵ ډیپلوماټیکو دفترونو د وژنو، اختطافونو او د بنسټیزو تاسیساتو د ویجاړولو دوام په کلکه وغندئ او ټینګار یې وکړئ چې د دې تاوتریخوالي مسولیت اکثریت طالبان په غاړه لري. (بیانیه دلته لوستلای شئ: https://af.usembassy.gov/statement-on-/continuation-of-assassinations-kidnappings-and-destruction-of-vital-infrastructure دا لینک په وروستی ځل د ۲۰۲۱ کال د فبروري په ۱۲مه کتل شوی). د فبروري په ۱، طالبانو په دې پیښو کې خپل لاس لرل رد کړل. (بیانیه دلته کتلای شئ: https://alemarahenglish.net/?p=42271 دا لینک په وروستی ځل د ۲۰۲۱ کال د فبروري په ۱۱مه کتل شوی).

د لېرې واټن څخه کنټرول کیده او یا د ځانمرګي برید کوونکو په بدن پورې تړلې وو)، کارول شوي دي. دوه تنه د بشري حقونو مدافعین په عمدي ډول د طالبانو د غړو له خوا په ډزو وژل شوي دي. د ننګرهار ولایت په ځانګړي ډول له دې امله اغېزمن شوی دی. د خبریالانو او د رسنیو کارکوونکو ۱۷ تنه کوم چې په ۲۰۱۸ کال کې وژل شوي دي، ۱۲ تنه يې (د یوې ښځې په ګډون) په کابل کې په هغه بریدونو کې وژل شوي دي چې داعش ډلې د خراسان څانګې –له خوا ادعا شوي او یا دوي ته نسبت ورکړ شوی دی او په هغه کې د په لاس جوړ چاودیدونکي توکي (په لاس جوړ چاودیدونکي توکې، چې د لېرې واټن څخه کنټرول کیده او یا د ځانمرګي برید کوونکي په بدن پورې تړلې وو)، کارول شوي دي. درې تنه په بیلابیل ولایتونو کې د هغه هدفي وژنو قربانیان شول چې هیڅ یوې ډلې يې مسوولیت پرغاړه وانخیستی. یو تن د غزنې په ولایت کې د طالبانو د برید پر مهال وژل شوی، او یو بل د کندهار ولایت د امنیه قومندان د هدفي وژنې د برید په ترځ کې وژل شوی.

۲۰۱۹

په ۲۰۱۹ کال کې د بشري حقونو څلور تنه مدافعین په ډزو وژل شوي دي. په یوه قضیه کې، د طالبانو غړي د غور په ولایت کې د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون د ولایتي دفتر سرپرست، د اعدام په ډول وواژه. په یوه بله قضیه کې د بشري حقونو یو مدافع د غزنی په ښار کې د وسله والو کسانو له خوا په ډزو ووژل شو. په وروستۍ قضیه کې ناپېژانده وسله والو کسانو تیتسو نکامورا جاپاني ډاکټر او انسان پال او د هغه د سازمان موټروان په ډزو ووژل. د یاد کال په موده کې، ۶ تنه خبریالان او د رسنیو کارکوونکي په هدفي بریدونو کې وژل شوي دي. د فراه په ولایت کې د طالبانو غړې یو ژورنالست اختطاف او وروسته يې وواژه. د داعش د خراسان څانګې یو غړي د خوست په ښار کې یو تن ژورنالست په ډزو وواژه. همداراز، په تالقان، کابل او کندهار ښارونو کې ۴ تنه خبریالان په هدفي بریدونو کې وژل شوي چې هیڅ یوې ډلې يې مسوولیت پر غاړه ندی اخیستی.

۲۰۲۰

۲۰۲۰ کال د بشري حقونو د مدافعینو په هدفي وژنو کې د چټک زیاتوالي شاهد و. د افغان د سولې د خبرو د پیل څخه مخکې او د ۲۰۲۰ کال د جنوري د ۱ نېټې څخه بیا د سپتمبر تر ۱۱ نېټې پورې د بشري حقونو ۱۰ تنه مدافعین د افغانستان په بیلابیل ولایتونو کې وژل شوې دي. د کابو ټولو هدفي وژنو په اړه هېڅ یوې ډلې مسولیت په غاړه ندی اخیستی. د بشري حقونو مدافعینو د وژل شویو لسو تنو له جملې څخه درې تنه داسې وژل شوې چې د دوي په موټرانو باندې په لاس جوړ چاودیدونکي توکي نښول شوي وو، (د یوې ښځې په ګډون: فاطمه خلیل، د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون موټروان جاوید فولاد سره یو ځای ووژل شول). پینځه تنه نور د بشري حقونو مدافعین د وسله والو کسانو له خوا په ډزو وژل شوي دي. دوه تنه اختطاف او وروسته د دوي مړي وموندل شول. د لسو تنو له جملې څخه درې تنه د وژل کیدو مخکې د طالبانو د غړو له خوا ګواښول شوی وو. د ۲۰۲۰ کال د جنوري د ۱ نېټې څخه د سپتمبر تر ۱۱ نېټې پورې څلور تنه خبریالان او د رسنیو کارکوونکي وژل شوي دي. د داعش ډلې د خراسان څانګې د هغه برید مسولیت په غاړه واخیست چې د خورشید د تلویزیون یو منې-بس موټر په وړاندي د سړک په غاړه د په لاس جوړ چاودیدونکي توکي په کارولو سره تر برید لاندي راغی. د یوه برید مسوولیت هیچ ډلې پر غاړه وانخیسته. یو ژورنالست هغه مهال ووژل شو چې د غور په ولایت کې د مظاهره چیانو سره د جګړې پر مهال د یو پولیس له خوا په تصادفي توګه په مرمۍ ولګیده او ووژل شو.

د پېښو د ډول پر بنسټ د بشري حقونو د مدافعینو، خبریالانو او د رسنیو د کارکوونکو وژنه

۲۰۱۸، جنوري ۱ تر ۲۰۲۱ جنوري ۳۱

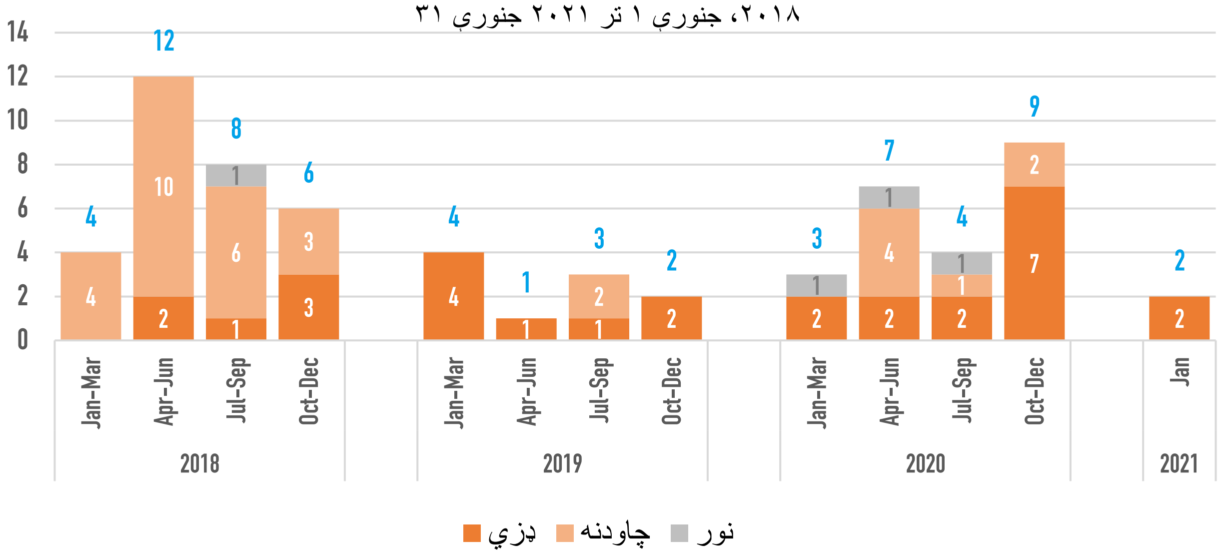

د افغان د سولې د مذاکرتو پیل

د افغان د سولې د خبرو پیل ونتوانید د هغه تاوتریخوالي کچه راکمه کړي چې د اوږدې مودې راهیسې تمه کېده، او د زیات شمېر افغانانو نیک بینانه هیلې یې په مایوسۍ بدلې کړې. د دې بر سېره، د ۲۰۲۰ کال د سپتمبر د ۱۲ نېټې د پیل سره د بشري حقونو د مدافعینو او خبریالانو لپاره نا امنې په بېساره ډول سره زیاته شوه. له همدې امله، د هدفي وژنو هغه څپه چې په دوحه کې د افغانستان د سولې د خبرو د پرانېستلو وروسته رامنځته سوه، د پام وړ ده. لومړی، دا د هدفي وژنو په شمېر کې د چټک زیاتوالي ښکارندوی دی، چې د بشري حقونو مدافعین او خبریالان یې دواړه په تیرو دریو کلونو کې په هره معادله دوره کې اغیزمن کړي. دویم، په زماني لحاظ په یوه محدوده موده کې د ټول افغانستان په زیات شمېر سېمو کې د آشنا او په نبغه ویونکو د مدني ټولنو د مشرانو (د کابل ښار د زرغوني سېمې په ګډون) قصدي په نښه کول، او همدارنګه د هیڅ یوې ډلې له خوا د مسولیت د منلو د نشتون له امله، د هیواد د ملکې وګړو په منځ کې په یو بېساري ډول سره د <u>ډار یو چاپیریال</u> رامنځته کړی دی.

د ۲۰۲۰ کال د سپتمبر د ۱۲ نېټې څخه بیا د ۲۰۲۱ کال د جنوري تر ۳۱ نېټې تر منځ موده کې دغه راپور د بشري حقونو د مدافعینو پینځه تنه چې په عمدي ډول په نښه او وژل شوي دي، ثبت کړي دي. په ټولو پینځو وژنو قضیو کې (د یوې ښځې په ګډون) د سیکو وسلو څخه کار اخیستل شوی دی. د هیڅ کومې قضیې په اړوند چا مسولیت ندی منلی. د ۲۰۲۰ کال د سپتمبر د ۱۲ نېټې څخه بیا د ۲۰۲۱ کال د جنوري تر ۳۱ نېټې تر منځ موده کې یوناما د شپږ تنو خبریالانو او د رسنیو کارکوونکو وژل ثبت کړي دي. د دوي څلور تنه، (د یوې ښځې په ګډون) په ډزو وژل شوي او دوه تنه نور په داسې بریدنو کې وژل شوي دي چې د دوي په موټرانو پورې په لاس جوړ چاودیدونکې توکې نښلول شوي وو. د دې پېښو د جملې څخه د یوې پېښې په اړوند مسولیت منل شوی دی: د راپور په حواله د داعش د ډلې د خراسان څانګې په جلال آباد کې د ژورنالستې ملالی میوند او د هغه د موټروان د وژلو مسولیت په غاړه واخیست. د نورو قضیو په اړوند هیڅ ډول مسوولیت ندی منل شوی.

پر مدني ټولنې باندې ډارونکې اغیزه

د وژنو وروستنۍ څپه د هیواد په ملکي وګړو کې ډار خپور کړی، هغه هم په داسې یو وخت کې چې یوې عام شموله سیاسي روغې جوړې ته د رسیدو او د کلونو شخړو ته د پای ټکی د ایښودلو باندې تمرکز شوی دی. مدني ټولنه د بشري حقونو د

تحفظ او ترویج لپاره مهمه ونډه تر سره کوي او د هر ډول سولې د تړون په دوران او د هغه وروسته موده کې دغې چارې ته به دوام ورکړي. د بشري حقونو د مدافعینو، رسنیو او مدني ټولنو لپاره، د ګواښ او تاوتریخوالي له لارې، د مهم مدني چاپېریال ځپل نه یوازې غیرقانوني او د توجیه وړ نه دی بلکې ټول هغه بدلونونو ته ګواښ دی کوم چې د تېرو کلونو په دوران کې رامنځته شوي دي.

په افغانستان کې دولتي او غیر دولتي فعالین په بیلابیلو طریقو سره د مدني چاپېریال په منقبض کیدلو کې مسولیت لري. یوناما واضح کوي چې ټول فعالین د وژنو او ارعاب په مخنیوي، د حساب ورکونې په ترویج او معافیت څخه د مخنیوي لپاره مهمه ونډه لري چې خپله ونډه باید تر سره کړي. د هدفي وژنو د قضیو تحقیق باید خپلواک، بېطرفه، بېړنی، دقیق، اغیزمن، معتبر او شفاف وي. د تر سره کوونکې مظنونینو عدلي تعقیب باید په کلکه توګه قانوني پروسه او د عادلانه محاکمې معیارونه رعایت کړي.

د مدني ټولنو او رسنیو د ونډې په وړاندې د کړکې څخه ډک بیان کارول، د اطلاع ورکوونکو په وړاندې د ګواښ او یا کوم اقدام څخه کار اخیستل، او د "په نښه شوو کسانو لست" لاس په لاس کیدل، یوازې د مدني چاپېریال د لا زیات منقبض کولو وضعیت د دوام سره مرسته کوي. افغان وګړي، ممکن اوس تر بل هر وخت زیات، په مخکې پرته ننګوونکې موده کې، یو آزاد مدني چاپېریال ته اړتیا لري او د هغه مستحق هم دي.

سپارښتنې

یوناما در بشری حقونو د مدافعینو، ژورنالیستانو اود رسنیو کارکوونکو د خوندیتوب دهڅو د ملاتړ لپاره او همدارنګه د دوي په وړاندې د بشري حقونو د سرغړونو څخه مخنیوی، او د نړیوال بشری حقونو د قانون لاندې دمسولیتونو د ترسره کولو په خاطر لاندې سپارښتنې وړاندې کوي:

دافغانستان حکومت ته

- د وروستي ګډ کمیسیون د رامنځته کولو په دوام، د بشري حقونو د مدافعینو د خوندیتوب په خاطر د افغانستان د ولسمشر د دویم مرستیال په مشرې د ملي خوندیتوب یو اغیزمن او همغږی مکانیزم فعالول.
- د ځانګړې خوندیتوب او امنیتي تدبیرونو په ګډون، د هغو بشري حقونو د مدافعینو، ژورنالیستانو او د رسنیو کارکوونکو لپاره چې د ګواښونو او د ارعاب نورو ډولونو سره مخ شوې دي، د یوه کافي وقایوې کارې چوکاټ رامنځته کول.
- ډاډ تر لاسه کول چې د بشري حقونو مدافعین، ژورنالیستان او د رسنیو کارکوونکې خپل د ژوند د مشروع حقونو، د راټولیدو ازادي، د بیان ازادي او معالوماتو ته د لاسرسي ازادي او همدارنګه د نورو بنسټیزو ازادیګانو څخه، غچ او یا د برید د ډار څخه پرته، برخمن وي.
- د وژنو د قضیو د خپلواک، بېطرفه، بېړنۍ، کره، اغیزمنه، معتبره او روڼ تحقیقاتو په ګډون، د معافیت په وړاندې مبارزه کول.
- د هدفي وژنو د مظنون مرتکبینو د عدلي تعقیب په ګډون چې په هغه کې نړیواله قانوني پروسه او د عادلانه محاکمې معیارونه په جدي ډول سره رعایت شوي وي، د یوې روښانه حساب ورکونې ترویجول.
- د تجمع یا راټولیدو د ازادي او د بیان ازادي په وړاندې د محدود کوونکو قوانینو د تدوین څخه ډډه کول او همدارنګه په هغه مدني چاپېریال کې چېرته چې د عامه ګفتمانونو څخه د غیر ضرورې ننګونو او یا په نښه کیدو له امله مخنیوی کیږي په ګډون، د یوه مدني چاپېریال خوندي کول او ترویجول.

غیر دولتي عناصرو ته

- د بشر پالنې نړیوال قانون او د بشري حقونو نړیوال قانون سره سم، د بشري حقونو د مدافعینو، ژورنالیستانو او د رسنیو کارکوونکو په وړاندې د ټولو وژنو بندول.

طالبانو ته

- د مشرتابه په کچه د بشري حقونو مدافعینو، ژورنالیستانو او د رسنیو کارکوونکو د وژنو د پېښو په کلکه غندل.
- د هغو قضیو تحقیق چیرته چی د طالبانو پرغړو باندې په قضیه کې د لاس درلودلو ادعا شوې وي، او د طالبانو د غړو چې د بشري حقونو د مدافعینو، ژورنالیستانو، او د رسنیوکارکوونکو په وړاندې د هدفي وژنې امر ورکړی او یا امر یې پلې کړی دی، حسابورکولو ته اړایستل.
- د بشري حقونو مدافعینو، ژورنالیستانو او د رسنیو د کارکوونکو په وړاندې د هغو د هدفي وژنو د منع کولو په موخه د پالیسګانو تدوین، خپرول او انفاذ.
- د موجوده پالیسګانو منسوخول (د نویو پالیسګانو د تدوین څخه امتناع) کوم چې د تجمع یا راټولیدو ازادي د مدني ټولنو او د بشري مرستو د فعالینو کار او د بیان د ازادي په ګډون، مدني چاپېریال محدودوي.

نړیوالې ټولنې ته

- د یو متحد، خپلواک، سوله ییز او دیموکراتیک افغانستان لپاره، د ۲۰۲۰ کال د نومبر د میاشتې په ۲۴ نېټه د افغانستان په اړوند د ژنو په کنفرانس کې د تدوین شوي اعلامې سره سم، د بشري حقونو د مدافعینو او د خپلواکو رسنیو د مهمې ونډې د واضح کولو کار ته دوام ورکول.
- د ګواښ سره مخ شوي د بشري حقونو مدافعینو، خبریالانو او د رسنیو کارکوونکو سره دوامداره تعامل او د هغو پروګرامونو سره مرسته زیاتول کوم چې دوي ته د امنیت، سفر، مالي کمک، د ظرفیت رامنځته کول او نورې مرستې چمتو کوي.